



# NORGES HØYESTERETT

Den 15. februar 2012 avsa Høyesterett dom i

**HR-2012-00341-A, (sak nr. 2011/1769), straffesak, anke over dom,**

I.

A

(advokat Steinar Thomassen)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(kst. statsadvokat Håvard Kalvåg)

II.

B

(advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(kst. statsadvokat Håvard Kalvåg)

## STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Noer**: Saken gjelder straffutmåling for mobile vinningskriminelle ved grove ran av eldre personer i deres hjem.
- (2) Ved tiltalebeslutning tatt ut av statsadvokatene i Vestfold og Telemark 29. desember 2010 ble B, C, A og D satt under tiltale for tre grove ran og ett tyveri, samt for Bs del ett tilfelle av å ha bestilt varer uten å gjøre opp for seg.
- (3) Nordre Vestfold tingrett fant de tiltalte skyldige i alle forholdene, og avsa 2. februar 2011 dom med slik slutning:

”1. **B, f. 12. november 1985, dømmes for tre overtredelser av straffeloven § 268 annet ledd, jfr. § 267 første ledd,**

en overtredelse av straffeloven § 257,  
 en overtredelse av straffeloven § 402,  
 jfr. straffeloven § 62 første ledd og § 63 annet ledd,  
 til fengsel i 6 – seks – år.

Varetekt kommer til fradrag med 191 dager pr domsdato.

2. C, f. 19. august 1979, dømmes for tre overtredelser av straffeloven § 268 annet ledd, jfr. § 267 første ledd, en overtredelse av straffeloven § 257, jfr. straffeloven § 62 første ledd, til fengsel i 6 – seks – år.

Varetekt kommer til fradrag med 182 dager pr domsdato.

3. A, f. 12. mars 1980, dømmes for tre overtredelser av straffeloven § 268 annet ledd, jfr. § 267 første ledd, en overtredelse av straffeloven § 257, jfr. straffeloven § 62 første ledd, til fengsel i 5 – fem – år og 6 – seks – måneder.

Varetekt kommer til fradrag med 182 dager pr domsdato.

4. D, f. 9. oktober 1986, dømmes for tre overtredelser av straffeloven § 268 annet ledd, jfr. § 267 første ledd, en overtredelse av straffeloven § 257, jfr. straffeloven § 62 første ledd, til fengsel i 5 – fem – år og 9 – ni – måneder.

Varetekt kommer til fradrag med 188 dager pr domsdato.”

- (4) I tillegg ble de fire dømt til å erstatte de fornærmedes økonomiske tap og til solidarisk å betale hver av dem kr 100 000 i oppreisning.
- (5) Alle de tiltalte anket til Agder lagmannsrett. B anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for domfellelsen for ran, og A anket over straffutmålingen.
- (6) Lagretten fant B og C som begge hadde anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, skyldige på samtlige punkter. Ved straffutmålingen satte lagmannsrettens flertall (seks dommere) straffen for B og C til fengsel i åtte år, mens A og D ble dømt til fengsel i sju år og tre måneder. Mindretallet, én dommer, fant at straffen burde settes til fengsel i sju år for B og C, seks år for A og seks år og seks måneder for D, i tråd med aktors påstand for lagmannsretten.
- (7) Dommen av 28. september 2011 har for B og As del slik slutning:

”1. B, født 12. november 1985, dømmes for overtredelse av straffeloven § 268 annet ledd jf § 267 første ledd. Straffen for disse forhold som er endelig avgjort ved tingrettens dom, fastsettes til fengsel i 8 – åtte – år. Straffeloven § 62 første ledd og § 63 annet ledd er anvendt ved straffutmålingen. Til fradrag ved soningen kommer 429 – firehundreogtjueni – dager for utholdt varetekt, jf straffeloven § 60 første ledd.

...

3. For A, født 12. mars 1980, gjøres følgende endringer i tingrettens domsslutning: Straffen settes til fengsel i 7 – syv – år og 3 – tre – måneder. Til

fradrag ved soningen kommer 420 – firehundreogtjue – dager for utholdt varetekt, jf straffeloven § 60 første ledd.

...”

- (8) Alle fire anket straffutmålingen til Høyesterett, og ankeutvalget tillot ankene fremmet. Det ble samtidig bestemt at straffutmålingen skal prøves på grunnlag av det faktum som lagmannsretten har lagt til grunn. I ettertid har D og C trukket sine anker.
- (9) *Mitt sin på saken*
- (10) Den 6. august 2010 om ettermiddagen kom fire personer hjemmehørende i Romania kjørende til Norge. De leide samme dag en leilighet på X i ZZ. Formålet med reisen var å tjene penger gjennom vinningskriminalitet. En av de fire forklarte i lagmannsretten at det i Romania ble fortalt at man ”kunne øse dollar opp av bakken i Norge”.
- (11) De to domfelte som denne saken gjelder, A og B, er rumenske statsborgere. A har ikke gått på skole og kan ikke lese og skrive. Han var 30 år på gjerningstidspunktet, og B var 25.
- (12) Den 9. august 2010 om ettermiddagen reiste de fire til Y. Her oppsøkte de en enslig kvinne på 85 år som var ute i hagen foran huset sitt. B gikk ut av bilen og ba om å få vann, noe han fikk. Etter denne ”rekognoseringen” gikk han tilbake til bilen, men returnerte straks sammen med en av de andre. De to gikk inn til kvinnen i huset, dyttet henne bakover, la en hånd over ansiktet hennes og dunket hodet hennes flere ganger i gulvet.
- (13) Om skadene på kvinnen skriver lagmannsretten:
- ”Hun ble blant annet påført brudd i underkjeven, brist i kinnbenet, forstuvning av nakkesøylen, blåmerker og bloduttredelser i ansiktet og hodet. Hun blødde fra munn og nese og ble slått bevisstløs. ... Hun lå på sykehuset fra mandag til fredag og var deretter tre uker på Z sykehjem for rehabilitering. De første to ukene kunne hun nesten ikke snakke eller tygge. I lagmannsretten beskrev hun ranet som ’helt forferdelig, en opplevelse hun ikke ønsket for sin verste fiende’.”**
- (14) Utbyttet av ranet beskrives slik:
- ”Hun ble frastjålet penger, mobiltelefon, gullarmbånd, flere halskjeder, ørepynt og ringer. Sin egen giftering og en ring fra hennes bestemor ble dratt av fingeren hennes og armbåndsuret ble dratt av armen.”**
- (15) Etter ranet ble kvinnen forlatt, og de fire reiste videre.
- (16) Den 10. august 2010 reiste mennene til Æ. Her oppsøkte de en 90 år gammel enslig kvinne. Hun hadde begynnende demens og har ikke kunnet forklare seg, men opptrinnet ble sett av en nabo. Naboen forklarte at fire utenlandske menn kom i bil, to av dem gikk opp til kvinnen med en flaske og ba om vann. Etter å ha fått fylt vannflasken og stjålet kvinnens veske, reiste de videre. Denne hendelsen danner grunnlaget for domfellelsen for tyveriet.

- (17) Den 11. august kjørte de til Ø. Her dro de til et eldre ektepar, 78 og 81 år gamle. B banket på og ba om å få vann, mens en annen ba om å få låne toalettet. Dette fikk de lov til. Det som så skjedde er beskrevet slik i lagmannsrettens dom:

**”Etterpå gikk begge ut, men de kom kort etter tilbake. Den ene så da gal ut og ropte ’money, for faen’ og ’gold, gold, money, money’. Den ene av mennene tok ektemannen og dunket ham i magen, slang ham veggimellom og slo ham ned. Etter kort tid så han ut som en kjøttkake i ansiktet. Ektemannen ble liggende på gulvet og hun trodde han var død. Den andre mannen tok henne og lugget henne hardt, holdt henne hardt over nese og munn og slo henne i ansiktet. Leppa sprakk og tannprotesen/gebisset ble slått i tre deler. Hun følte hun ble kvalt, før hun fikk spyttet ut protesedelene. Hun mener hun ble borte litt under mishandlingen. Hun husker ikke at ranerne forlot stedet. Hun mente at også en tredjeperson kom til og at han også holdt henne mens dette sto på.”**

- (18) Mishandlingen av det eldre ekteparet førte til omfattende skader, som er beskrevet slik av lagmannsretten:

**”I følge legeuttalelse fra Sykehuset Å datert 24. november 2010, fikk E blant annet flere brudd i ansiktsskjelettet på venstre side, i både kinnbenet og overkjeven, brudd på festemuskulatur i underkjeven, brudd på øyhulevegg og øyhuleguly, skade på tårekanal og på øyelokk som måtte sys. Han hadde kutt fra nesa og inn mot øyet. Kuttet ble sydd. Han hadde blå misfarging og hevelse på begge øyne, særlig venstre og kutt i hodet. Bildene viser med tydelighet et svært forslått hode og ansikt. Han var ille tilredt av de tiltalte. ...**

**F fikk i henhold til legeuttalelse av 24. november 2010 et kutt i leppa som måtte sys, hevelser i ansiktet og bloduttredelser i ansikt og på halsen. Hennes tannprotese ble slått i tre deler. Hun var innlagt på sykehuset i to døgn. Hun opplyste i sin politiforklaring – som ble opplest i lagmannsretten med forsvarernes samtykke – at hun hadde vondt i hodet i ca en og en halv måned etter ranet. Hun forklarte også at ekteparet i ettertid sover dårlig, er blitt veldig nervøse og at de lukker, låser og isolerer seg, særlig når mørket kommer. Alarmanlegg måtte installeres på grunn av redselen.”**

- (19) Gjerningsmennene tok med seg et visakort, en klokke, to kameraer, og i tillegg en gullring som de dro av ektemannens finger.
- (20) Den 12. august 2010 reiste de fire til XX i YY. De hadde nå med seg søsteren til den ene som sjåfør. Her oppsøkte de en 92 år gammel mann som bodde alene på gården sin. Om hva som skjedde videre, skriver lagmannsretten:

**”Fornærmede forklarte at han var utenfor huset og raket da det kom en bil fra hovedveien og opp på gårdstunet. ’Fire mannfolk kom mens et kvinnfolk satt i bilen’. Det ble spurt etter vann. Han hadde lest om liknende tilfelle i avisa og forsto hva som var i ferd med å skje. Han rakk imidlertid ikke å komme seg inn og låse døra før de var over ham. Han ropte på hjelp, men det var ingen i nærheten som kunne høre dette. De slo ham hver gang han ropte, skrek ’hold kjeft’ og tok kvelertak på ham. Han forsøkte å gjøre motstand, men forklarte at han ikke hadde noe å stille opp mot ’fire spreke karer’.”**

- (21) Fornærmede fikk blødning inne i hodet, og mishandlingen førte ellers til blåmerker og ømhet. Han var innlagt på sykehus i tre dager og hadde smerter i lang tid. Han ble fratatt penger, bankkort og sølvtøy.
- (22) Etter ranet reiste gruppen videre og stoppet på en bensinstasjon. Domfelte B bestilte varer for kr 1200, men uten å gjøre opp for seg. Eierne av bensinstasjonen ringte politiet, som la seg på hjul etter de fire. I løpet av biljakten ble en av de fornærmedes bankkort kastet ut

gjennom bilvinduet. Politiet klarte å stanse bilen. Der fant de en gullring som hadde tilhørt en av de fornærmede. De fire mennene ble varetektsfengslet, og de sitter fortsatt i varetekt.

- (23) Det har ikke latt seg gjøre med sikkerhet å fastslå hvem av gjerningspersonene som utøvde volden ved de forskjellige ranene, men samtlige fire er holdt ansvarlige for det hele. Og det er på det rene at de to domfelte i vår sak var inne i husene ved samtlige ran.
- (24) Ved straffutmålingen tar jeg utgangspunkt i Rt. 2011 side 721 som gjaldt et grovt hjemmeran av en familie. To personer tok seg der inn i huset maskert med finlandshetter. De slo familiefaren i bakhodet med en pistol, og truet ham og familien. Ranshandlingen pågikk i nærmere to timer. Gjerningsmannen som fikk saken prøvd i Høyesterett, hadde ikke selv deltatt i ranet, men hadde vært initiativtaker og hjulpet til under planleggingen. Høyesterett uttalte at straffen som utgangspunkt burde settes til fengsel i tre år.
- (25) Denne dommen gjaldt et forhold begått før straffskjerpelsen som Stortinget vedtok 25. juni 2010. Her ga lovgiver signal om ”høyere normalstraffnivåer for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd”, jf. Prop 97 L (2009-2010) Endringer i straffeloven 1902 mv. side 5. Av proposisjonen side 29 går det fram at det primært er for uprovoserte voldshandlinger at lovgiver ønsker strengere straffer. I vår sak dreier det seg om uprovosert og grov vold. Jeg er derfor enig med lagmannsretten i at selv om lovendringen ikke gjelder direkte for ran, så må straffskjerpelsen få betydning når voldselementet i ranshandlingen er så vesentlig som her. Dette tilsier at straffenivået allerede av den grunn må ligge noe høyere enn det som er anslått i dommen fra 2011.
- (26) I tillegg er det ytterligere straffskjerpene omstendigheter i denne saken sammenlignet med 2011-avgjørelsen. Det gjelder for det første den grove volden som de fornærmede ble utsatt for. Jeg er enig med lagmannsretten i at volden var usedvanlig brutal, og ”fullstendig unødvendig”. De fire var unge, og domfelte A var kraftig og sterk. Det ville vært enkelt å sette de eldre ofrene ut av spill på en langt mindre brutal måte. Men isteden var volden så kraftig at det bare var tilfældigheter som hindret dødelig utgang. Ranene har fått store konsekvenser for de som ble rammet, og handlingene og mediedekningen av dem skapte dessuten engstelse blant eldre generelt.
- (27) Bs forsvarer har anført at lagmannsretten ikke kunne legge til grunn at gjerningspersonene utviste forsett med hensyn til skadefølgene i saken. Under henvisning til Rt 1986 side 171 anføres det at når det, som i denne saken, ikke er tatt ut tiltale for legemsbeskadigelse etter straffeloven § 229, kan lagmannsretten ikke legge til grunn at gjerningspersonenes forsett omfattet skadefølgene.
- (28) Jeg peker på at det hører under skyldspørsmålet å avgjøre om det er utøvd tilstrekkelig vold til at straffeloven § 268 kommer til anvendelse. Men når lagretten har svart ja på spørsmålet om det er utøvd trusler eller vold som del av ranshandlingen, hører det under straffespørsmålet å avgjøre grovheten av volden. Lagmannsretten kunne da vektlegge disse følgene ved straffutmålingen, på samme måte som retten kunne legge vekt på andre sider ved handlingen ved vurderingen av straffverdigheten.
- (29) Ved straffutmålingen ser jeg i tillegg hen til at de domfelte kom til Norge for å tjene penger på ulovlig vis. Det dreier seg om såkalt mobil vinningskriminalitet, som er

vanskelig å oppklare og som reiser store samfunnsmessige og strafferettslige utfordringer, jf. Rt. 2011 side 1210 avsnitt 9 og 10.

- (30) I skjerpene retning legger jeg videre vekt på at forbrytelsene fremstår godt planlagt og organisert. Selv om det ikke er tatt ut tiltale for overtredelse av straffeloven § 60 a om organisert kriminalitet, kan graden av profesjonalitet og organisering vektlegges under straffutmålingen, jf. Rt. 2008 side 1064 avsnitt 18 og Rt. 2008 side 1373 avsnitt 16. De fire domfelte kjente hverandre fra før og kom langveis fra for å utføre ranene. De rekonoserte og plukket seg ut passende ofre, og reiste fra Oslo i ulike himmelretninger for å minske oppdagelsesrisikoen. Selve ranene ble gjennomført etter et fast opplegg, hvor de utnyttet de eldre menneskenes hjelpsomhet. Den intense aktiviteten over få dager viser et fast forbrytersk forsett. Bare tilfeldigheter gjorde at de ble pågrepet og stoppet.
- (31) Det er derfor ikke tvil om at man her står overfor usedvanlig straffverdige handlinger, og at dette må reflekteres i straffenivået. Jeg kan på denne bakgrunn ikke se at det er feil når lagmannsretten har tatt som utgangspunkt at straffen for hver av ranene av de to enslige eldre i utgangspunktet ville være tre og et halvt år, og for ranet av ekteparet fire år og tre måneder.
- (32) Om den nærmere vurderingen av de individuelle forholdene, uttaler lagmannsretten for Bs vedkommende:
- ”B var sentral gjennom sin spaningsvirksomhet ved påskudd om vannhenting hos de fornærmede. Han var velkledd, opptrådte vennlig og oppnådde en viss tillit hos ofrene. Med kunnskap om hvilke planer gjengen hadde, var hans opptreden kynisk og samvittighetsløs. B har fra pågripelsen nektet for å ha vært med på ran, men har erkjent straffeskyld for tyveri. På bakgrunn av at han er bundet til åstedene av tekniske funn har hans svært forbeholdne erkjennelse ikke medført noen prosessøkonomisk gevinst. Den samlede lagmannsrett kan ikke se at det er grunnlag for tilståelsesrabatt for B.”**
- (33) Jeg er enig i disse vurderingene. Fastsettelsen av den samlede straffen i tråd med prinsippene i straffeloven § 62 første ledd beror på en konkret vurdering av straffverdigheten av samtlige straffbare handlinger og sammenhengen mellom dem. Jeg er ikke enig med forsvarerne i at lagmannsretten har tillagt bestemmelsen for liten betydning, og finner som lagmannsretten at straffen for B bør settes til fengsel i åtte år. Jeg har da også sett hen til at han dømmes for tyveri og for overtredelse av straffeloven § 402. Varetektsfradraget utgjør 569 dager.
- (34) Den andre av de domfelte i saken, A, var ikke så sentralt inne ved planleggingen av ranstoktet som B, men deltok ellers på lik linje med de andre. A erkjente straffeskyld for ranene i andre politiavhør, før han kjente politiets beviser i saken. Erkjennelsen var ikke uforbeholden, og var ikke av betydning for oppklaringen av saken, men har hatt en viss prosessøkonomisk betydning. I tillegg har A samtykket til at flere fengslingsforlengelser kunne avgjøres uten muntlige forhandlinger. Han skal derfor ha en viss reduksjon i straffen i tråd med prinsippet i straffeloven § 59. På den annen side må det i skjerpene retning legges noe vekt på at han i 1999 ble dømt i Romania til fengsel i seks år for legemsbeskadigelse og væpnet ran, jf. straffeloven § 61 siste ledd. Jeg er på denne bakgrunn enig med lagmannsretten i at straffen for A settes til fengsel i sju år og tre måneder. Varetektsfradraget utgjør 560 dager.

(35) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Ankene forkastes.
2. Til fradrag ved fullbyrdingen av straffen går 560 – femhundreogseksti – dager for A og 569 – femhundreogsekstini – dager for B for utholdt varetekt.

(36) Dommer **Indreberg:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(37) Dommer **Normann:** Likeså.

(38) Kst. dommer **Arnesen:** Likså.

(39) Dommer **Matningsdal:** Likeså.

(40) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Ankene forkastes.
2. Til fradrag ved fullbyrdingen av straffen går 560 – femhundreogseksti – dager for A og 569 – femhundreogsekstini – dager for B for utholdt varetekt.

Riktig utskrift bekreftes: